

2017 försökt återdefiniera maktpositionen för mandatperioden 2018–2020 utifrån myndigheternas önskan. Samfälligheterna arbetar hårt för att etablera sin plats bredvid myndigheterna gällande medbestämmanderätt. Huruvida den lokala representationen kan anses vara legitim och ha betydelse för lokala framsteg, däribland turismutveckling, kan dock ifrågasättas. Den lokala befolkningens representation i världsarvet är i skrivande stund nedslående och varslar om en rätt dystert framtid med tanke på turismutveckling med lokala inslag.

Den virtuella verkligheten anger vägen

Medan samfälligheterna och myndigheterna avklarar inbördes maktförhållanden, formas framtiden snabbt genom nya aktörers inverkan på etablerade system. Man kan se tendenser till att turistorganisationer, turism- och besöksförvaltare, turismstrategier och entreprenörer har hamnat i en sekundär position när det gäller kontroll över turistströmmarna. En oavsiktlig balansförskjutning från traditionella turismaktörer till besökaren har skett genom turistens användning av och agerande på sociala medier. Genom sitt virtuella engagemang påverkar och dirigerar besökaren turistströmmarna, och därigenom även lokala förhållanden, ofta helt ovetande. Genom 'postings' på internet, 'selfies', 'likes', bloggar och andra virtuella forum sprids information om attraktioner som virtuella vykort till lokala intressenter och andra potentiella turister i realtid. Resultatet är ett skifte från förvaltningsstyrning till en individuell turismakt, vilket i många fall kan utmynna i okontrollerbara turismströmmar och oönskad marknadsföring. I Norge har man erfarit en utveckling där turistdestinationer inte längre marknadsförs på nätet, ett avgörande man antingen kan tacka eller klandra den virtuella verkligheten för. Platser som

Sommaren 2018 blir en världsarvskryssningssommar i världsarvet Höga Kusten /Kvarkens skärgård, vare sig de lokala vill det eller inte.

Preikestolen, Trolltungan och Lofoten har under de senaste åren sett en tillströmning av besökare, orsakad av bland annat användningen av sociala medier. Anstormningen har lett till säkerhetsrisker och räddningsoperationer av turister samt landskap där lokalbefolkningen får ståda upp efter den våg av besökare som drar fram. Återigen ett exempel på lokalbefolkningens maktlöshet i turismsammanhang.

Kryssning i sus eller dus?

Sommaren 2018 blir en världsarvskryssningssommar i världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård, vare sig de lokala vill det eller inte. Skärgårdsborna kommer att få

erfara internationella kryssningsresenärer som anländer för att uppleva ett gränsöverskridande världsarv. Denna form av turism kallar de lokala turismarrangörerna för 'världsarvsturism' och världsarvsentusiasterna för 'last chance tourism'. Man kan lika väl beskriva formen som miljöbomb eller utnyttjande av lokala resurser. Lokala turismaktörer tycks dock vara nöjda med de möjligheter som skapats för de österbottniska turistentreprenörerna. Upplägget inbegriper en chans att erbjuda lokala produkter och tjänster som, om normerna inom cruisevärlden följts, framförhandlats av internationella cruiseagenter till ett mycket nedbantat pris. En garanti för lokalt ekonomiskt värdeskapande, ringar på vattnet och klirr i kassan för lokalbefolkningen ges alltså inte.

Innan man skapar ett fast cruise-mönster kring Finlands kuster bör man påminna sig om att ett kryssningsfartyg inte medför 'lyx och bling' för alla inblandade utan är en av de största klimatpirater som seglar på våra vatten. För en oinvigd som önskar insyn i vad en cruiseresa innebär rekommenderas dokumentären med den beskrivande titeln *Shit O'hoi*. Filmen visar ett kryssningsfartyg och resenärer på genomresa i Arktis, i en omgivning under hårt klimattryck och pågående miljöförstöring. Handlingen pågår ombord på fartyget *Artania* som under 17 dagar seglar från Bremerhaven via Island, Svalbard och tillbaka längs den norska kusten mot Tyskland. Under resan förbrukas 579 ton tungolja och 472 ton diesel, samtidigt släpps klimatgaser ut till en mängd motsvarande utsläpp från 1 600 bensindrivna personbilar. Återigen drar de lokala det kortaste strået och blir mottagare av föroreningarna orsakade av cruiseturismen. Hållbarhetstanken är i dessa sammanhang tyvärr långt borta.

Vårda, värna och vad sen?

För var och en oss som önskar en hållbar framtid börjar det vara hög tid att beakta orsakerna till klimatförändring, temperaturförhöjning, smältande glaciärer och förplastade hav. I Kvarken har de lokala aktörerna och intressenterna visat vägen genom att skapa hållbara förhållanden för kommande generationer. Detta har skett genom att under århundraden exemplariskt vårda och värna den österbottniska skärgården. Ett demokratiskt underskott har dock identifierats vad gäller lokal representation inom förvaltningen, vilket är och förblir en utmaning. Vårda-värnadiskursen har utvidgats sedan världsarvsidén föddes i Österbotten på 1990-talet. Idag inbegrips även bruk av naturresurser som en viktig komponent i resurssystemets livscykel. När det gäller de lokala omgivningarna bör man bereda tillfälle för alla att delta i förvaltningen samt i beslut om bruk och utveckling. Invånarna, även inom ett världsarv, bör ges samma möjlighet att påverka och forma sin närmiljö som övriga aktörer fått en chans att göra under den nya utmärkelsen världsarvets tid.

Kristina Svells är forskare vid institutet Nordlandsforskning

kolumrubrik

Om souvenirer

I höstas träffade jag en australisk dam som hade varit i Finland och köpt ett renskinn med sig hem. Hon kände sig smått skyldig från djurrättslig synpunkt, lät hon förstå, och på den punkten kunde jag lyckligtvis lugna henne för renar är ju trots allt slaktdjur. Efter en liten stund blev hon emellertid åter osäker och frågade: "Visst är renskinn typiskt finska?" Den här gången svarade jag väl en smula på

målet när jag svarade men jag tror ändå att jag fick fram att renskinn inte finns i varje finländskt hem.

Hon fick mig att minnas en dam jag träffade på en kryssning för en del år sen och som blev så glad när jag sa att jag var från Finland. "Å, jag är nästan säker på att jag har varit där för jag har en älg som kylskåpsmagnet och den måste ju vara finsk?" Då ingrep hennes man. "Nej, älskling, du har aldrig varit i Finland. Den där kylskåpsmagneten köpte du i Stockholm." Jag borde ha frågat damen om hon också hade en dalahäst.

Souvenirer kallas de, de här föremålen som bara utlänningar köper och som förmodas vara *typiska*. Att köpa souvenirer är naturligtvis harmlöst, till skillnad från att köpa elefantbetar eller noshörningshorn – det är förresten inte så oändligt länge sen utlänningar kunde komma till Finland och köpa sig rätten att jaga upp en björn ur idet och skjuta den bäst som den försökte gnugga sömnen ur ögonen – men den stora frågan är vad de har för funktion.

Jag går in i en av de turistbutiker på Fredriks-gatan som betjänar turister som besöker Tempelkyrkan. Det är trångt på hyllorna. Där finns väldigt många älgar i olika utföranden men också renar och björnar. Små nallar sitter i rader med Finlands flagga på bröstet eller dinglar i nyckelringar. Där finns julgubbar och -tomtar, samemössor och tossor, tallrikar och fat i olika storlek med Helsingfors domkyrka i snö eller andra vintermotiv. Där finns blåochvitrandiga halsdukar och mössor som inte bara är blåochvitrandiga utan dessutom försedda med Finlands statsvapen. Det mesta är billigt, mössan och halsduken kostar en tia tillsammans. Jag spanner ögonen i gossen vid kassaapparaten och frågar om allting är tillverkat i Finland och han svarar ja. Tillverkaren heter Northern Gifts, säger han, och

ligger i Enontekiö. Det låter betryggande men när jag tittar efter på nätet ser jag att de sysslar med både import och export. Jag har mycket svårt att tro annat än att de små nallarna är massproducerade nånstans utomlands där man har ett otal olika flaggor som kan klistras på deras bröst. Man får hoppas att det inte är barnarbetare som klistrar. Jag konfronterar försäljaren en gång till, jag säger att jag skriver om souvenirer och nu undrar om inte ändå några av hans varor är producerade i Kina. Hans svar är intressant, han säger: "Inte i Kina."

Kanske har det ingen betydelse var de är producerade för souvenirer har ingenting att göra med autenticitet i gängse bemärkelse, souvenirer är autentiska så länge de är igenkännliga som souvenirer. De är tecken på att man varit på en plats – i någon mening varit där för man behöver inte ha köpt dem själv. I Oslo ska det finnas en ung kvinna vars jobb går ut på att köpa souvenirer åt amerikanska kryssningsturister. En del turister vågar inte gå i land nånstans för de är rädda för bakterier och för att bli lurade på växelkursen men de vill ändå ha souvenirer.

Är man välvillig kan man välja att se dem som postmoderna och/eller ironiska men i mina ögon känns de ohjälpligt sorgliga. Finländare har genom åren varit måna om att påpeka att vi inte alla bor vid polcirkeln och att det inte går isbjörnar på våra gator men att tillverka souvenirer från Finland är icke desto mindre att tillverka föremål som motsvarar de allra mest stereotypa föreställningar om Finland som turister kan tänkas ha.

"Jamen vad skulle alternativet vara?" frågade en god vän när jag klagade. "Finnish design? Marimekko, Artek, littala? Sånt är ju dyrt!" Jag hade inget bra svar i det ögonblicket men nu har jag kommit på att det ju är *moderskapsförpackningen* som borde massproduceras för försäljning. Den skulle symbolisera Finland som välfärdssamhälle, den kunde dessutom förses med en liten broschyr med information om andra finländska innovationer, till exempel torkskåpet ovanför diskbänken. Där kunde till och med stå att Finland var det första landet i Europa som gav kvinnor rösträtt.

Men: Vem vet om det skulle fungera? Kanske det verkligen förhåller sig som turismforskaren **Malcolm Crick** skriver: "T. S. Eliot's dictum that human beings cannot bear too much reality certainly applies in the tourism context."

Merete Mazzarella är författare och professor emeritus i nordisk litteratur vid Helsingfors universitet.

Souvenirer är autentiska så länge de är igenkännliga som souvenirer. De är tecken på att man varit på en plats – i någon mening varit där för man behöver inte ha köpt dem själv.